

מעבר לגבול

למענה מי 100 אלף איש היגרו מן המדינה בעשור הראשון לקיומה. בי שנה האחרונה בלבד יצאו ממנה 13 אלף איש לצמיתות.

זוהי תופעה מדאיגה, אולם הסיפורה היבשה אינה אומרת עד כמה שהיא מדאיגה. שהרי בארץ הקולטת עליה המוניות, אך טבעי הדבר שחלק מן העולים החדשים מתאכזב ומבקש לו ארץ-מגורים הקרובה יותר ללבנו.

העובדה ההופכת את המספר לי מדהים היא זו: כי-1955 בא רבע מן היוצאים לצמיתות מבין ותרי קיב. השנה הגיע השיעור ל-40 אחוז. 74 אחוז מהם היו למטה מגיל 45, כמיטב שנות היצירה. 20 אחוז היו ילידיהארץ, צברים מכבן ומלידה.

יתכן שגם מספרים אלה אינם מציגים את מלוא החרדה. זאת עושה מספר אחר, גורא שבעתים: 80 אחוז מבין הסטודנטים שי לבדו בחוץ-לארץ נשארו שם.

אלה מספרים רשמיים שהובאו לכנסת, בגור הצעתו של ח"כ חרות ד"ר בנימין אבניאל להעמיד את ה"ירידה" על סדר היום. הם לא זיעזעו איש. הכנסת רשמה את הדבר לפניו ויצאה לחופשת-הקיץ, כי שהיא שבעת רצון ממלאכת ידה. אולי תמצא אפילו באחד הימים כמה שעות פנויות כדי להשמיע כמה נאומים על גישא זה.

★ ★ ★

ד"ר "יורדים". החיילים, בני הארץ, ולוחמי מחתרת לתפארת, עכברי חיות מצטיינים ופצועי-קרב. אבות הלוחמים עמם את נשותיהם וילדיהם, צברים וקופים ו מנומשים.

מדוע? הם לא גזעו ברעף. להיפך. הם משתתפים כיום למעמד העילית של החברה הישראלית, זו החיה ברחבה יחסית, שאינה חסרה כבינוניות ופריגידורים, המגייעת ללא קושי מיוגם את דמיהגניעה היקרים (בתוספת מסים) וגם מעט הון (מבורח) לביסוס פרני סה חדשה בקנדה או בארצות-הברית. חבריהכנסת שהגיש את ההצעה לסדר-היום התלונן על חוסר הפער במשכורות. העובד האקדמאי משתכר רק פי 2.5 יותר מן הפקיד הפשוט. הוא היה רוצה להרחיח יותר. פי המש, או פי עשר.

אלהם האם עוזב אדם את מור דדתו — זו שלחם למענה, שמיכן למענה את חייו, שהוליד בה את בניו, בגלל כמה לירות? האם הוא נוטש פרנסה בטוחה ובתירווחה תמורת עתיד מעורפל ובהתי כמזח?

אני מען לטעון שאין זו אמת. אני מען לטעון עוד יותר: לדעתי לא בגלל הכסף פירצות אותן השביתות האקדמאיות הפוק דות את הארץ לאחרונה. ולא הפער הוא המרתח את רוחהלחימה של מהגנטים ו הפאים.

יש משהו עמוק יותר, החי עמי נו ומרחף מעל לחיינו — משהו שאיש לא ניסח אותו עריון כי מלים, אך שכל אחד מאתנו מרי גיש בו בלבנו.

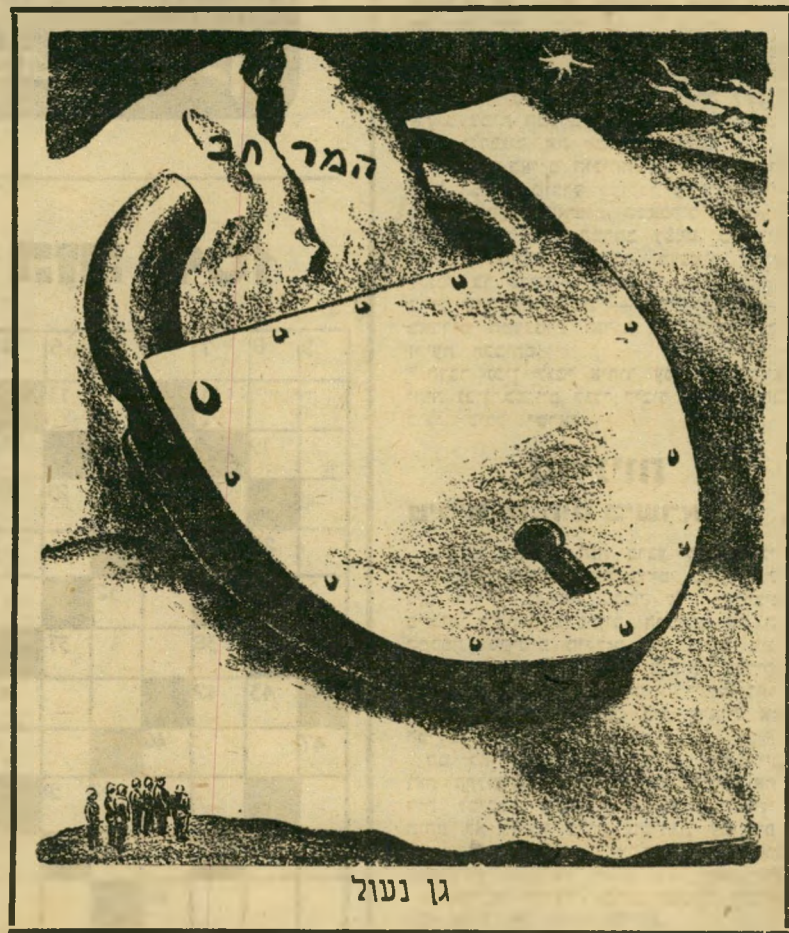
★ ★ ★

אחד היורדים — מהגנט מצליח מי בני הארץ — הסביר לי זאת פעם. "אתה חושב שכל החיים שלי אני רוצה לשבת מאחורי שולחן במשרד ממשלתי קטן ולעסוק בדברים ש לא בכך?" הטיח בפני. "אני מהגנט טוב. אני מרגיש שיש בי כוח לעשות דברים גדולים. אני רוצה להוכיח את יכולתי."

שאלתי מדוע אינו מוכיח את יכולתו כאן. "כאן?" שאל בלעג מר. "הגעתי לי פיסגה. אני בן 35, וכבר השגתי את כל מה שאני יכול להשיג כאן. מכאן והלאה

הדיו לגבי הסוחר, התעשיין, הזמר, העתור גאי. העולם הזה, אילו נמכר באמריקה באותה פרופורציה, היה עובר את תפוצת המיליונים של השבעון טיים.

ארץ קטנה ארצנו. אחרי כמה צעדים, אתה נתקל בגבול אטום. כל אדם, מעל לרמה מסויימת, מרגיש בזאת. רק מעטים מגיעים למסקנתם הקיצונית של המהגרי ריב. אחרים מסתפקים במיזולים

חסרים לו האופקים הרחוקים, חסרים לו התפקידים הגדולים הי רומזים וקוראים. שום דבר אינו מלהיב אותו, שום דבר אינו די גדול, די מפתה, די קורא לתגר, כדי שיהיה כדאי להתאמץ למעי אין מעוף, אין תנופה. נשארת השאלה: "לאן אני יכול להגיע?" אחיו המבוגרים לא הרגישו בקטנות הי ממדים, כי היו עסוקים במלחמת-שיחור, בגירוש שלטון זה, בתפקיד בלתי-אמצעי שכיחה את מצבם. ואילו האח הצעיר ש בא אל המוכן, שגדל ישר לתוך המדינה הזאת — הוא נשאר מצומק ברוחו וחלוש בשאיפותיו.

★ ★ ★

זוהי הקלדה של ארץ קטנה ושל אומה קטנה במאה ה-20. בעומדן לבדו, מנותקות ומבודדות, הן לוקות בשחפת רותנית.

אמנם, עם קטן מאד יצר את התניך. 50 אלף האזרחים החופשיים של אתונה הולידו תרבות בלתי-נשכחת. פלורנץ וחצי תריסר ערים קטנות אחרות נתנו לעולם את הרניסאנס בתהאלמחה.

אולם התרבות של המאה ה-20 מבוססת על כלים לא קשר המוני. ללא תפוצת ענק לעתונים, לספרים, לתקליטים ולסרטים, לא קהל אדיר לרדיו ולטלביזיה, מתננות היצירה התרבותית בת זמננו. אתונה הי קטנה לא נאלצה להתחרות עם מדינת-ענק כמו אמריקה, הסופגת אליה את מיטב הי כוחות של העולם כולו, דחקא מפני שי היא "ארץ האפשרויות הבלתי-מוגבלות". מה שנכון לגבי התרבות, נכון גם לגבי כל שאר שטחיהחייב. אנשים גדולים נולדים תוך הת מורדות עם כעיות גדולות, תוך שאיפה להשיגים גדולים. רק כי אשר מתמתח כל שריר רוחני, מגיע האדם לפיסגת ההתכבטאות, לפיסגת חדוותהיצירה והחרות.

★ ★ ★

מכד הנימוקים, זהו הנימוק הי מכריע להשתרשות המדינה במרחב הי שמי: אנו זקוקים למרחב כדי לגדול, כדי להדקף עד מלוא שיעור קומתנו הרותנית.

הרעיון השמי אינו רעיון של פחד, של פיוס, של התבוללות, כפי שנדמה לבעלי המאמרים האנטישמיים. הוא הרעיון היחיד שהגשמתו תתן למדינה את מרחבהיצירה: קהל של 50 מיליונים לסרטים ולעתונים, מרחב צבאי של אלפי קילומטרים להגנה משותפת בפני פולשים, שוק כמעט בלתי מוגבל לתעשיינים. רשות-המים המרחבת תכלול את היאור, הפרת והחידקל. איזור הסחר המשותף ישבור את מחיצות המכס מכצרה ועד קובלנקה, מאדיס-אבבה ועד מוסול.

חזון לעתיד? אמנם כן. אבל זהו חזון המסוגל להלהיב את דמיונו של דור, להחזיר ללבנו מעוף ותנוי פיה, לדרכן להשחות כשרונות ר לפיתוח האישיות. כאשר יתגשם, בהדרגה ושכיבים-שכיבים, יפסק לי בני האומה הזאת תפקידים שי יפסקו גם את בעל השאיפות הי לוחטות ביותר.

בן-גוריון חושב במושגים של מדינה ממטולה עד אילת. דיון רואה אולי מדינה מנתניה עד יריחו. בגין מדבר על מדינה משני עברי הירדן. שייב בלע בדמיונו גם את כל הלבנון, וחתוכה מסוריה. כל אלה תפיסות מינימליסטיות. מה שדרוש לנו, יותר מכל, אינו גבול ישר יותר, ועוד כמה אלפי דונאמים. אנו זקוקים למרחב — לא למענו, אלא קודם כל למעננו.

תכופים לחוקי-לארץ לשם "הרחבת האופק", או שוקעים בכיזה של בינוניות אדישה, או מחוללים שביתות-פערי.

★ ★ ★

יתכן כי התוצאה המחרידה ביותר של המחנק הגטואי הזה היא דמותו של הדור שגדל במדינה — בני ה-20 של היום.

אברהם שפירא יצר סיסמה שאין דומה לה: "זה נוער זה? זה חרא!" אין צורך להגיע לקיצוניות כזאת, כדי להבחין כי חוסר-האמביציה הנורא של נוער זה.

זהו דור שאינו שואף לטפס על הר אברסט, המסתפק במעטעט, הי משלים עם סדרי החיים כמו שהם, המגיע לזיקנה עוד לפני שהגיע לבגרות. מכונות, ערב בבאר, מסי בה מוצלחת של ערב שבת וחבי רה "קבועה" — אלה בערך גבוי לות חלומותיו של רובו.

אכן, זה חומר אנושי מצויין. הוא ממלא פקודות במסירות, הוא ממושע, הוא מי קור באכזב של חיללים טובים. אולם מי שאינו רוצה בחומר אנושי, אלא בבניאדם הנושאים את עיניהם אל-על, הי רוצים לפחות בנעוריהם) להביא את האש מן השמיים — לא ימצא סיפוק רב בדור סתגלני זה של הולכים-בתלם.

מה חסר לו? חסר לו המרחב,

אני יכול לדרוך במקום, לבלות יפה ול ספל בגינה בשבת בבוקר. אבל זה לא בשבילי. אני אתנחן כך!" זוהי גישתו של אדם מצליח, מוכשר. שום ראגה של פרנסה לא רבצה עליו. רבצה עליו מועי קה הרבה יותר מדכאה: ההרי גשה של אייהתכבטאות, של אי ניצול הכשרונות, של אייהיכולת להשאיר אחריו ככזא היום משחו

אשר למענו היה כדאי לעמוד. בפשטות אכזרית: חוסר ההודמנות.

★ ★ ★

זוהי אחת הקללות של ארץ קטנה. לכל דבר יש גבול — והגבול הוא כה קרוב, עד שהאדם מגיע אליו בשלב מוקדם מאד בחייו.

אולם בלב האדם — ודחא בלב הטור בים ביותר, המכריקים והמהירים — חי הצורך לבטא את עצמו במעשים חשובים, לראות לפניו דרך תלויה ועולה, להתמודד עם תפקידים גדלים והולכים. זהו זיק הקודש, מתנת החיות. יתכן שגם אליו התכחן הוגה-הדעות התניכי, בקבעו: "לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי אדוני יחיה האדם."

מהגנט ישראלי לא יבנה לעולם את סכריהענק, שהוא רואה אותם בשבועונים הזורים. עורך-דיון ישראלי לא ייצג לעולם תברת-ענק החולשת על כלכלה של מיליא רדים רבים. אלוף ישראלי לא יפקד לעולם על צי של עשרות ממטסות וצוללות אטום מיות, לא ייקרא לעולם להתמודד עם הי אחריות הנוראה של מפקד כנף איסטרא טגי של מפציצים מימניים.

פחות מחצי תריסר סופרים ישראליים הגיעו איפעם לתפוצה של 20 אלף טפסים לאחד מספריהם — ולהכנסה שאיפשרה להם בקושי לחיות עליה שנה אחת. אולם אותם הסופרים, אילו זכו לאותה הצלחה יחסית בארצות-הברית, היו זוכים לתפוצה של שני מיליונים — ולהון תועפות. היא